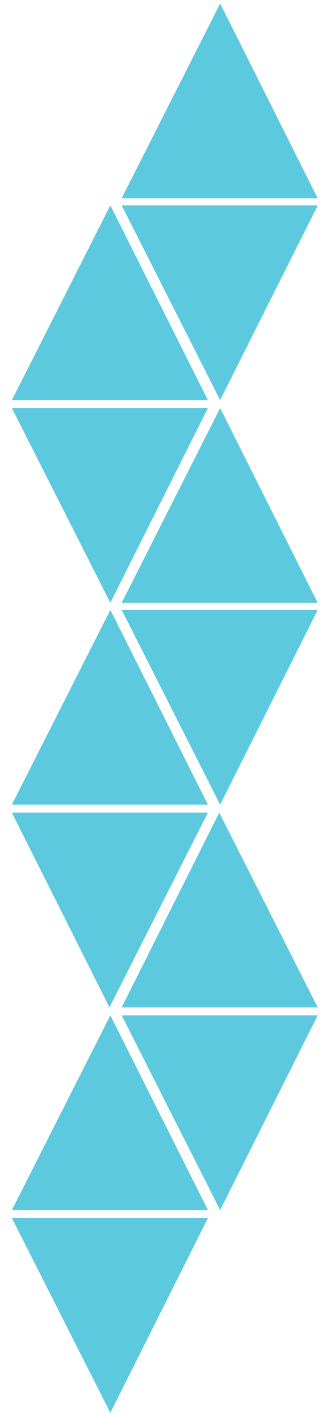
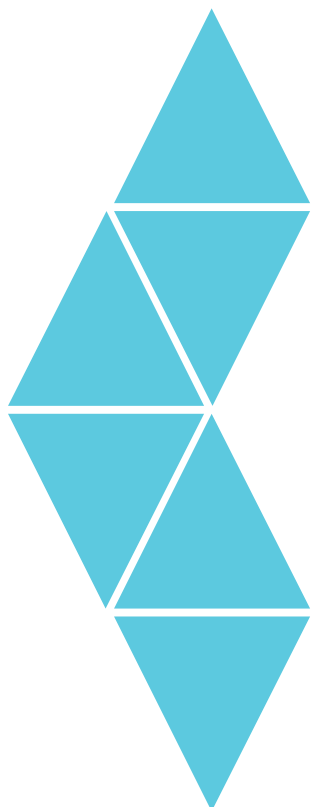

SAMBOERES RETTIGHETER

JURK

juridisk rådgivning for kvinner

FORORD

Denne brosjyren handler om samboere.

I brosjyren skal vi fortelle om hvilke rettigheter og plikter du har hvis du har en samboer. Har du en samboer betyr det at du bor sammen med kjæresten din, uten at dere har giftet dere.

Brosjyren er laget til et prosjekt JURK har som heter Jussambassadør-prosjektet. I Jussambassadør-prosjektet får frivillige kvinner fra thailandske og polske kvinneforeninger opplæring i viktige temaer, som de lærer videre til sine kvinnenettverk. Brosjyren er laget for å passe sammen med et foredrag som Jussambassadørene holder. Det går fint an å lese brosjyren uten å ha hørt foredraget.

Jussambassadør-prosjektet er betalt av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Vi takker for pengene vi får for å holde kurs og lage brosjyrer.

Vi vil også takke Jussambassadørene våre – en super gjeng kvinner som gjør en veldig viktig jobb. Vi som jobber i JURK lærer masse av å jobbe med Jussambassadørene.

Hvis du har flere spørsmål etter å ha lest brosjyren, kan du ta kontakt med JURK, eller noen av de andre hjelpeinstansene vi skriver om i denne brosjyren.

Brosjyren finnes på norsk, polsk og thailandsk.

Oslo, juni 2019

Vennlig hilsen,

Ingeborg Fjeldstad

Fagrådgiver og prosjektleder for Jussambassadør-prosjektet

JURK (Juridisk rådgivning for kvinner) gir gratis juridisk rådgivning til alle som definerer seg som kvinner. Du kan finne informasjon om oss på internettsiden: www.jurk.no

Du kan også ringe oss på 22 84 29 50 eller komme til oss i Skippergata 23, 0154 Oslo.

Du kan alltid sende inn saken din til oss elektronisk! Det kan du gjøre på www.jurk.no → «Send oss din sak!»

INNHOLDSFORTEGNELSE

INNHOLDSFORTEGNELSE	3
1.0 INNLEDNING	5
1.1 Brosjyrens formål	5
2.0 SAMBOERES RETTIGHETER.....	5
2.1 Viktige ord	5
2.2 Samboere og samboerlov	7
2.3 Eierforhold som samboer	7
3.0 RETTIGHETER OG PLIKTER NÅR SAMBOERNE BOR SAMMEN	8
3.1 Hvem eier hva når du bor sammen med kjæresten din	8
3.1.1 Eneeie	9
3.1.2 Sameie.....	9
3.1.3 Hvordan danne et sameie.....	10
3.2 Andre rettigheter og plikter	15
3.2.1 Ansvar for gjeld	15
3.2.2 Ansvar for utgifter	15
3.2.3 Plikt til å forsørge hverandre	15
3.2.4 Rettigheter og plikter overfor felles barn	16
3.2.5 Rettigheter og plikter hos NAV.....	17
3.2.6 Skatt	18
3.2.7 Rett til opphold i Norge som samboer	19
4.0 RETTIGHETER OG PLIKTER NÅR SAMBOERNE FLYTTER FRA HVERANDRE	20
4.1 Hvem skal få hva når samboerne flytter fra hverandre	20
4.2 Samboeravtale.....	20
4.3 Ingen samboeravtale	21
4.3.1 Unntak.....	22
4.3.1.1 Unntak for boligen som dere bodde i (felles bolig)	22
4.3.1.2 Unntak som gir rett til vederlag (penger)	25
4.3.2 Du har fått en eierandel i samboeren sin eiendel	27
4.3.3 Hvor kan du få hjelp	27
4.4 Andre rettigheter og plikter	28
4.4.1 Rettigheter og plikter overfor felles barn	28
4.4.2 Rettigheter og plikter hos NAV.....	29
4.4.3 Rett til opphold i Norge som samboer	29
4.4.3.1 Opphold på selvstendig grunnlag	30

5.0	RETTIGHETER OG PLIKTER NÅR EN AV SAMBOERNE DØR.....	31
5.1	Innledning	31
5.2	Hvem er samboere etter arveloven.....	31
5.3	Retten til å sitte i uskiftet bo som samboer	32
5.3.1	Du og avdøde har barn sammen	32
5.3.2	Du og avdøde har ikke barn sammen	34
5.4	Retten til arv som samboer	34
5.4.1	Du og avdøde har barn sammen	34
5.4.2	Du og avdøde har ikke barn sammen, men dere har bodd sammen i fem år eller mer	35
5.4.3	Du og avdøde har ikke barn sammen og dere har bodd sammen i mindre enn fem år	35
5.5	Unntak: Rett til å overta bolig og innbo	36
5.6	Andre rettigheter og plikter	37
5.6.1	Rettigheter og plikter hos NAV.....	37
5.6.2	Livsforsikring	37
6.0	TESTAMENT, GJENSIDIG TESTAMENT OG SAMBOERAVTALE	37
6.1	Testament og gjensidig testament	37
6.2	Samboeravtale.....	38
7.0	VIKTIGE KONTAKTER	40
8.0	JURKs FORSLAG TIL SAMBOERAVTALE	41

1.0 INNLEDNING

1.1 Brosjyrens formål

Målet vårt med denne brosjyren er å fortelle hvilke rettigheter og plikter du har som samboer.

Vi tror ikke at alle som leser brosjyren har opplevd alt vi skriver om. Vi har likevel valgt å skrive «du» gjennom hele brosjyren, for å gjøre språket lettere for deg som leser.

Selv om vi prøver å skrive med et lett språk, er det nok noe som er vanskelig å forstå. Hvis det er noe du ikke forstår, kan du kontakte JURK for å få mer informasjon eller for å få en forklaring.

2.0 SAMBOERES RETTIGHETER

2.1 Viktige ord

Rettigheter – Rettigheter er noe du har rett på, noe du skal få, eller noe du kan gjøre. En rettighet kan for eksempel være at du har rett på arv (penger) fra samboeren din.

Plikter – Plikter er noe du må gjøre. En plikt kan for eksempel være at du må betale skatt. En annen plikt kan være at du må gi NAV informasjon om at du har flyttet inn med kjæresten din.

Eiendel – En eiendel er noe du eier. Det kan være en bolig, møbler, bil eller andre ting.

Innbo – Innbo er de eiendelene og tingene som du har i hjemmet ditt. Det er møbler, men også andre ting som

for eksempel kjøkkenutstyr, klær, sengetøy, håndklær, TV og radio.

Samboeravtale – En samboeravtale er en skriftlig avtale mellom deg og samboeren din. I avtalen kan dere bestemme hvem som eier hvilke eiendeler og penger. Dere kan også bestemme hvordan eiendelene og pengene skal fordeles hvis dere flytter fra hverandre eller hvis en av dere dør.

Testament - Et testament er et skriftlig dokument der en person bestemmer hva som skal skje med det personen eier når hun/han dør. Samboere kan skrive et testament sammen, der de gir mange av verdiene de eier til hverandre. Dette kalles et gjensidig testament.

Gjeld – Gjeld er når du skylder noen penger. Du har for eksempel gjeld til banken din hvis du har lånt penger i banken.

Arv – Arv er penger eller ting en person som dør gir til andre.

Arving – En arving er en person som får penger fra en person som dør. Ofte er arvingen ektefellen, samboeren, barn eller barnebarn til den avdøde.

Hovedregel - En hovedregel er den viktigste og vanligste regelen på et felt. Det motsatte av en hovedregel er **et unntak**. Et unntak er noe man kan gjøre, selv om det er i strid med hovedregelen. Eksempel: Hovedregelen er at alle butikker er stengt på søndager. Et unntak fra hovedregelen er at små matbutikker får lov til å ha åpent på søndager.

Vilkår - Et vilkår er et krav som må være til stede for at du skal få noe. Eksempel: For å ha rett på barnetrygd, må du ha barn. Det er et vilkår at du har barn.

2.2 Samboere og samboerlov

Bor med kjæresten

En samboer er en person som bor sammen med kjæresten sin, uten at de har giftet seg.

Samboere har rettigheter og plikter etter norsk lov fordi de er samboere.

Ingen samboerlov

I dag har vi ikke en egen samboerlov. Regler om hvilke rettigheter og plikter samboere har, finner du i flere forskjellige lover. Det kan gjøre det vanskelig å finne ut hvilke rettigheter og plikter du har som samboer.

Ulike definisjoner

I tillegg definerer ulike lover samboere og samboerskap på forskjellig måte. For eksempel kan én lov gjelde hvis du og samboeren din har bodd sammen i fem år. Hvis dere ikke har bodd sammen i fem år enda, vil du ikke ha rettigheter etter denne loven. I en annen lov kan det være nok at dere har bodd sammen i to år, for å ha rettigheter etter loven.

Hvis du er usikker på om du har rettigheter som samboer, kan du alltid spørre JURK.

2.3 Eierforhold som samboer

Hvem som eier hva kan være viktig i mange sammenhenger. Hvem som eier hva har betydning for hvem som kan bruke, selge eller gi bort eiendelene når man er samboere. I tillegg kan det få betydning for hvem som får hva hvis samboerne flytter fra hverandre, eller hvis en av dem dør.

Urettferdig fordeling

Hos JURK opplever vi at kvinner som har hatt en samboer i flere år, får problemer hvis de flytter fra samboeren eller hvis samboeren dør. Vi ser at kvinner kan sitte igjen uten noen eiendeler eller penger etter mange år som samboer. Samtidig eier

**Viktig å vite
hvilke
rettigheter
du har**

kanskje den tidligere samboeren et hus og en bil, og har penger i banken. Ofte er dette veldig urettferdig.

Fordi mange opplever dette, mener JURK at det er viktig å fortelle om hvilke rettigheter og plikter samboere har. På den måten kan man unngå at det blir en urettferdig fordeling av eiendeler og penger når samboerne ikke lenger bor sammen, eller hvis en av dem dør.

I brosjyren vil vi derfor fortelle hvilke regler som gjelder for samboeres eierforhold, det vil si for hvem som eier hva når man er eller har vært samboere. Først skal vi fortelle om eierforhold når du og samboeren din bor sammen. Så skal vi fortelle om eierforhold hvis du og samboeren din går fra hverandre/flytter fra hverandre. Vi skal også fortelle om eierforhold hvis samboeren din dør.

I brosjyren forteller vi videre om andre rettigheter og plikter du har som samboer. Blant annet vil vi fortelle om hvilket ansvar samboere har for sine felles barn. Til sist skal vi fortelle hva en samboeravtale er, og om hvorfor det er viktig å skrive en samboeravtale. I kapittel 8.0 finner dere et forslag til en samboeravtale. Den kan du bruke hvis du vil lage en avtale med samboeren din.

3.0 RETTIGHETER OG PLIKTER NÅR SAMBOERNE BOR SAMMEN

3.1 Hvem eier hva når du bor sammen med kjæresten din

**Du eier dine
ting,
samboeren**

Ektefellers eierforhold blir bestemt i ekteskapsloven. Det finnes ingen slik lov for samboere. Derfor er hovedregelen for kjærester at det *ikke* får noen betydning for eierforholdene at de flytter sammen og blir samboere.

din eier hans ting Det betyr at hvis du bor sammen med kjæresten din, uten at dere har giftet dere, vil du fortsatt eie dine ting og han vil eie hans ting. Det du eide da dere flyttet sammen, vil du fortsatt eie alene. Det samme gjelder for samboeren din.

Hvis du kjøper noe nytt, arver noe eller får noe i gave mens du bor sammen med kjæresten din, er hovedregelen at du eier dette alene. Det samme gjelder for samboeren din.

3.1.1 Eneeie

Eneeie Når du eller samboeren din eier noe alene, kalles dette **eneeie**.

Råderett Det du eier alene, bestemmer du over (fri råderett). Det betyr at du kan gjøre hva du vil med eiendelen. Hvis for eksempel huset som du og samboeren din bor i er i ditt eneeie, kan du kreve at samboeren din skal flytte fra huset, når du vil. Du kan også selge huset hvis du vil, uten å spørre samboeren din. Er det samboeren din som eier en eiendel alene, kan han gjøre hva han vil med eiendelen.

3.1.2 Sameie

Du og samboeren din kan også eie noe sammen. Hvis du og samboeren din eier noe i fellesskap, kalles dette et sameie.

Sameie Hvis dere eier noe sammen, betyr det at dere ikke kan bestemme fritt over hele eiendelen alene (ikke fri råderett).

Ikke fri råderett **Eksempel:** Hvis du og samboeren din eier et hus sammen, så kan ikke samboeren din be deg flytte, hvis ikke du vil det selv. Han kan heller ikke selge den delen

som du eier, uten at du er enig i det (har samtykket). Det samme gjelder for deg.

3.1.3 Hvordan danne et sameie

Et sameie kan dannes på flere måter:

Avtale	1. Du og samboeren din avtaler at dere skal eie en ting sammen. Dette kalles sameie som følge av avtale . Avtalen bør være skriftlig.
Erverv	2. Du og samboeren din kjøper, arver eller får en eiendel sammen, og eier den sammen (i fellesskap). Dette kalles sameie som følge av erverv .
Innsats under samlivet	3. Du får en eierandel i noe som samboeren din eide alene før, eller samboeren din får en eierandel i noe som du eide alene før. Dette kalles sameie som følge av innsats under samlivet .

I de neste tre delkapitlene skal vi si litt mer om disse tre måtene å lage et sameie på.

3.1.3.1 Sameie som følge av avtale

Avtalefrihet Samboerne kan avtale hvem som skal eie hva. Samboerne kan også avtale hvor stor del av tingen de eier hver.

Eksempel: Hvis en samboer eier en bolig alene, kan samboerne avtale at den andre samboeren skal bli medeier. Det betyr at de avtaler at begge skal eie en del hver av boligen. Hvor stor del kan avtales konkret. For eksempel kan de avtale at mannen skal eie 40 % av boligen, mens kvinnen skal eie 60 % av boligen.

Avtalen bør være skriftlig En slik avtale kan være muntlig eller skriftlig. Av bevismessige hensyn bør en slik avtale være skriftlig. Avtalen kalles en samboeravtale. Du kan lese mer om samboeravtaler i kapittel 6.2.

3.1.3.2 Sameie som følge av erverv

Erverv Hvis samboerne ikke har avtalt hvem som skal eie en eiendel, er hovedregelen at personen som har ervervet eiendelen eier den.

Kjøp, arv eller gave Å erverve betyr å skaffe seg en eiendel. For eksempel kan du erverve en bolig ved å kjøpe den, ved å arve den eller ved å få den i gave.

Eksempel 1: To samboere kjøper en bolig sammen, og begge betaler én million hver. Samboerne eier boligen sammen, fordi begge har bidratt til ervervet. Boligen er i deres sameie.

Eksempel 2: Ida er gammel. Hun eier en hytte. Ida skriver i testamentet sitt at Per og Tone, som er samboere, skal arve hytta når hun dør.

Når Per og Tone har arvet hytta, eier de den sammen, fordi Ida har bestemt det. Hytta er i Per og Tone sitt sameie.

3.1.3.3 Sameie som følge av innsats under samlivet

Du kan også få en eierandel i noe som samboeren din eide alene før, som følge av innsats under samlivet. Samboeren din kan også få en eierandel i noe du eier alene.

Medeier	Hvis du får en eierandel i noe samboeren din eide alene før, blir du medeier.
Avtale	Du og samboeren din kan avtale at du eller han har blitt medeier i noe den andre eide alene før.
Domstolene	Hvis dere ikke blir enige om hvem som eier hva, kan saken bestemmes av domstolene.
Hvem er samboere?	For at domstolene skal kunne bestemme om du skal få en eierandel i noe samboeren din eide alene før, må du og samboeren din ha levd i et stabilt, ekteskapslignende forhold . Det betyr at du og samboeren din bør ha bodd i samme bolig i minst to år, eller at dere har, har hatt eller skal få barn sammen. I tillegg må samboerskapet ha vært «ekteskapslignende». Det betyr også at du og samboeren din må være kjærester/et par, og at dere har levd sammen som om de skulle vært gift.
To vilkår	For at en samboer skal få en eierandel i noe den andre eide alene før, må man i tillegg vurdere om to vilkår/krav er oppfylt:
	Vilkår 1:
	Samboeren må ha bidratt med <i>direkte eller indirekte bidrag</i> til å skaffe eiendelen.
Direkte bidrag	Direkte bidrag kan for eksempel være å hjelpe til med å betale ned på lånet på en bolig (betale penger).
Indirekte bidrag	Indirekte bidrag kan for eksempel være å jobbe i hjemmet eller å betale alle forbruksutgiftene til familien (for eksempel betale for mat eller klær).
	For å bli medeier som følge av indirekte bidrag, må samboeren gjennom arbeidet i hjemmet eller betalingen av forbruksutgiftene ha frigjort tid eller penger for den

andre samboeren. Det betyr at fordi du jobbet i hjemmet eller betalte forbruksutgifter, gjorde du det mulig for samboeren din å erverve/skaffe seg en eiendel.

Eksempel: Kari jobber i en restaurant to dager i uka. De andre dagene er hun hjemme og passer barna, lager mat, og vasker. Kari betaler for all maten familien spiser.

Samboeren til Kari heter Peter. Han jobber som lærer fem dager i uka, og hjelper ikke til i huset. På fritiden bygger Peter en hytte.

Peter eier huset de bor i. Han betaler ned på boliglånet han har på huset.

Kan Karis innsats ha gjort det mulig for Peter å bygge hytta eller å betale ned på lånet han har på boligen?

Svar: Ja. Kari har frigjort både tid og penger for Peter. Hun har gjort alt husarbeid og hun har passet barna. Da har Peter fått tid til å bygge en hytte på fritiden sin. Kari har også betalt all maten familien spiser. Da har Peter kunnet betale ned på boliglånet på huset i stedet.

Vilkår 2:

For å bli medeier i samboeren sin eiendel, må det å skaffe seg eiendelen ha vært et *felles prosjekt* for samboerne. Dette betyr at begge samboerne bør ha brukt eiendelen. Samboerne bør også ha vært enige om å skaffe seg eiendelen, og bør ha planlagt bruken i fellesskap.

Viktig!

Hvis den ene samboeren eide en eiendel (et hus, en bil eller en ting) *før* paret ble samboere, skal det veldig mye til for å få en eierandel i samboerens eiendel.

Felles prosjekt

Eksempel: Peter kjøpte huset samtidig som han og Kari flyttet sammen. De var enige om å kjøpe et hus, slik at de kunne bo der sammen, men det er Peter som er registrert som eier, og som betalte for huset. For å få råd til huset, måtte han ta opp et stort lån, som han har betalt ned på etter at de flyttet inn i huset. De har bodd i huset i 10 år. Begge to har betalt for å pusse det opp.

Har huset vært et felles prosjekt?

Svar: Ja, sannsynligvis. De var enige om å kjøpe huset, og de har bodd sammen i huset hele tiden. Begge to har betalt for å pusse opp huset.

Hvis begge de to vilkårene er oppfylt, har du sannsynligvis fått en eierandel i samboeren din sin eiendel.

Det er dessverre vanskelig å være sikker på om begge vilkårene er oppfylt, fordi reglene ikke er helt klare.

Enighet

Derfor bør du bli enig med samboeren din om du har fått en eierandel eller ikke. Dette bør dere skrive i en samboeravtale (se kapittel 6.2). Hvis dere ikke blir enige, kan domstolene bestemme for dere. Det skal veldig mye til for at domstolene bestemmer at du har fått en eierandel i en annens eiendel.

Domstolene

Spør JURK eller en advokat

Hvis du lurer på om du har fått en eierandel i samboeren din sin eiendel (bolig, bil eller annet), kan du få hjelp av JURK eller en advokat.

3.2 Andre rettigheter og plikter

3.2.1 Ansvar for gjeld

Gjeld er når du skylder andre penger. Hvis du for eksempel har lånt penger i banken, har du gjeld til banken.

Ansvar for egen gjeld

Hvis samboeren din tar opp gjeld, kan han ikke kreve at du skal betale ned på gjelden hans. En samboer blir altså bare ansvarlig for den gjelden han eller hun tar opp selv.

Hvis én samboer har mye gjeld, kan ikke kreditor (den man skylder penger til) kreve at den andre samboeren skal betale.

3.2.2 Ansvar for utgifter

Samboerne har i utgangspunktet bare plikt til å betale utgifter knyttet til de tingene han eller hun eier. Hvis den ene samboeren eier en bil alene, skal hun eller han betale alle utgifter som er knyttet til denne bilen alene, som bensin, reparasjoner eller veiavgift.

Selv om dette er hovedregelen, kan samboerne likevel avtale at de skal dele på å betale utgiftene på en annen måte. De kan bli enige om at begge skal betale utgifter på bilen, selv om bare en av dem eier den.

3.2.3 Plikt til å forsørge hverandre

Samboere har ikke en plikt til å forsørge hverandre. Forsørge vil si å passe på at den andre har nødvendige ting som mat og et sted å bo. Samboerne kan bli enige om at de skal forsørge hverandre, selv om de ikke har en plikt til det etter loven.

Ikke plikt til å forsørge hverandre

Dette er annerledes enn i et ekteskap, der ektefellene har en plikt til å forsørge hverandre.

3.2.4 Rettigheter og plikter overfor felles barn

Hvem er mor og far?

Mannen som moren er gift med ved fødselen er faren til barnet.

Hvis foreldrene ikke er gift, kan faren erklære at han er far mens moren er gravid eller etter at barnet er født. Det kan han gjøre ved å skrive det i fødselsmeldingen (et papir du får når du føder et barn). Faren kan også erklære at han er far ved å møte opp og fortelle det til en jordmor, til folkeregisteret, til NAV eller til en utenriktjenestemann (på ambassade eller konsulat) hvis faren er i utlandet.

Hvis ikke faren selv erklærer at han er far, har staten et ansvar for å bestemme hvem som er faren til barnet. Det er NAV eller domstolene som må bestemme dette.

Hvis moren er gift med en dame, regnes hun som medmor. Hvis en mor bor sammen med en dame, uten at de er gift, kan hun regnes som medmor hvis medmoren erklærer det, eller staten bestemmer det.

Du kan kontakte NAV hvis du lurer på om de kan hjelpe deg med å bestemme hvem som er far/medmor til barnet.

Hvem har foreldreansvar?

Hvis du og faren til barna er samboere, har begge to ansvar for barna (foreldreansvar). Det betyr at begge må gi barna kjærlighet og omsorg, og at dere må gi dem mat, klær og andre ting som barna trenger for å ha det godt. I tillegg kan dere bestemme ting for barna, for

**Felles
ansvar for
barna**

**Begge skal
betale
utgifter til
barnet**

eksempel når de skal legge seg, eller hvor de skal gå i barnehage/på skole.

Begge foreldrene har ansvar for å betale for utgifter til barnet, basert på hvor mye penger og inntekt hver av samboerne har. Foreldrene kan avtale hvor mye hver av dem skal betale.

Hvis du ikke blir enig med samboeren din om hvor mye dere skal betale, kan du snakke med NAV eller med JURK.

3.2.5 Rettigheter og plikter hos NAV

Det kan få betydning at du bor sammen med kjæresten din når NAV vurderer om, og i så fall hvor mye, du kan få i ytelser (penger eller ting) fra dem.

Felles barn

Hvis du og samboeren din har felles barn, vil dere ha de samme rettighetene og pliktene hos NAV som om dere var gift.

Gift før

Hvis du og samboeren din var gift med hverandre tidligere, men ikke er det lenger, har dere også de samme rettighetene og pliktene hos NAV som om dere var gift.

Hvis du og samboeren din ikke har felles barn, og ikke har vært gift før, har dere *ikke* de samme rettighetene og pliktene som ektefeller har hos NAV.

Nedenfor er en oversikt over noen ytelser fra NAV der det får betydning at du har en samboer:

- Alderspensjon (ftrl. kapittel 3, 19)
- Støtte til gravferd (begravelse) (ftrl. § 7-2)
- Ved beregning av uføretrygd (ftrl. kap. 12)
- Uføretrygd til gjenlevende ektefelle (ftrl. § 12-18)

- Penger til enslig mor eller far (ftrl. kap. 15)
- Penger til pleieperson (ftrl kap. 16)
- Penger til gjenlevende ektefelle (ftrl. kap. 17)
- Alderspensjon til gjenlevende ektefelle (ftrl § 19-16)

For å få mer informasjon om hvilke ytelser du kan få og hvor mye, kan du kontakte ditt lokale NAV-kontor. Du kan spørre NAV om det får betydning at du har en samboer.

NAVs veilednings- plikt

NAV har en veiledningsplikt. Det betyr at de skal gi deg den informasjonen du trenger.

Din opplysnings- plikt

Hvis du får penger fra NAV, må du fortelle dem om endringer som skjer i livet ditt. Hvis du flytter sammen med kjæresten din mens du får penger fra NAV, har du en plikt til å fortelle det til NAV. At du har en samboer, kan få betydning for hvor mye penger du kan få fra NAV.

Tilbake- betalings- krav

Hvis du får penger fra NAV som du ikke har rett på, eller du har fått for mye penger fordi du ikke har fortalt NAV om en endring i livet ditt, kan NAV kreve pengene tilbake. Dette kalles et tilbakebetalingskrav. For å unngå et tilbakebetalingskrav, er det viktig å snakke sant til NAV, og fortelle dem om endringer i livet ditt.

3.2.6 Skatt

Å ha en samboer kan få betydning for hvor mye du skal betale i skatt.

Skatteetaten Du kan få informasjon om skattereglene ved å gå inn på internettsiden www.skatteetaten.no, eller ved å ringe til Skatteetaten på telefon: 800 80 000.

3.2.7 Rett til opphold i Norge som samboer

I Norge kan du få oppholdstillatelse som samboer. Dette er en form for familieinnvandring.

18 år eller eldre For å ha rett til opphold i Norge som samboer, må både du og samboeren din være 18 år eller eldre. Det er også et krav at ingen av dere er gift med noen andre.

Bodd sammen i 2 år Du må ha bodd sammen med samboeren din i to år for å ha rett til opphold i Norge som samboer, og dere må ha planer om å fortsette og bo sammen.

Hvis dere bor sammen i Norge mens en av dere er i landet ulovlig (uten gyldig oppholdstillatelse), regnes ikke denne tiden med når man beregner hvor lenge dere har bodd sammen.

Eller ha barn sammen Hvis du har barn sammen med samboeren din, er det ikke et krav at dere har bodd sammen i to år. Da kan du få oppholdstillatelse som samboer fordi dere har felles barn.

Eller vente barn sammen Hvis du er gravid kan du også få oppholdstillatelse som samboer i Norge, selv om du og kjæresten din (og faren til barnet) ikke har bodd sammen før.

Eksempel: Du har bodd i Norge i to år. Du har hatt gyldig oppholdstillatelse som arbeidsinnvandrer. Du har bodd sammen med kjæresten din begge årene. Du mister jobben, men vil fortsette å bo i Norge. Hva kan du gjøre?

Svar: Du kan søke om opphold som samboer. Du har bodd sammen med kjæresten din i to år, og dere har begge hatt gyldig oppholdstillatelse.

**Kontakt
UDI**

Du kan ta kontakt med Utlendingsdirektoratet (UDI) hvis du har spørsmål om oppholdstillatelse for samboere. De har en veiledningsplikt. Det betyr at UDI skal gi deg informasjon om rettighetene dine.

4.0 RETTIGHETER OG PLIKTER NÅR SAMBOERNE FLYTTER FRA HVERANDRE

4.1 Hvem skal få hva når samboerne flytter fra hverandre

Når ektefeller flytter fra hverandre, vil ekteskapsloven bestemme hvordan eiendeler (bolig, bil eller andre ting), penger og gjeld skal fordeles. For samboere har vi ingen slik lov. Derfor er det litt vanskeligere å vite hvordan eiendeler, penger og gjeld skal fordeles når samboerne flytter fra hverandre.

Nedenfor gir JURK en oversikt over hvilke rettigheter du har hvis du flytter fra samboeren din.

4.2 Samboeravtale

**Samboer-
avtale**

Hvis du og samboeren din flytter fra hverandre, kan dere ha en avtale om hvordan dere vil fordele eiendeler, penger og gjeld når dere flytter fra hverandre. Dette kalles en samboeravtale.

Hvis samboerne har inngått en samboeravtale om hvem som skal ha hva etter et brudd, skal avtalen følges. Det er fordi avtaler er bindende. Det betyr at dere ikke kan ombestemme dere etter at dere har skrevet avtalen, med mindre begge to er enige om det, eller hvis avtalen er veldig dårlig for en av dere (urimelig).

Du kan lese mer om samboeravtaler i kapittel 6.2.

4.3 Ingen samboeravtale

Beholder egne eiendeler, penger og gjeld

Hvis samboerne ikke har noen avtale, er regelen at samboerne beholder sine egne eiendeler, penger og egen gjeld hvis de går fra hverandre. De beholder både verdien av eiendelen (det eiendelen er verdt i penger), og selve eiendelen. Hvis en av samboerne har gjeld, beholder hun eller han gjelden alene.

Beholder verdien og selve eiendelen

Hvis du eier et hus alene (eneeie), skal du beholde både verdien av huset (det huset er verdt i penger), og selve huset.

Eksempel: Ida arvet et hus i 1999, og hun har bodd der siden. I 2002 flyttet kjæresten Ivar inn i huset sammen med henne. De hadde ingen samboeravtale. I 2005 ble det slutt, og Ivar flyttet ut igjen. Hvem skal få huset når de flytter fra hverandre?

Svar: Fordi Ida eier huset alene, skal hun få hele huset når de flytter fra hverandre. Hun beholder både verdien av huset (det huset er verdt i penger), og selve huset.

Det kan være unntak fra denne hovedregelen, som gjør at Ivar skal få deler av husets verdi eller deler av selve huset. (Se kapittel 4.4 og 4.5)

4.3.1 Unntak

- Rett til å overta bolig** Det finnes fire unntak fra hovedregelen om at samboerne beholder egne eiendeler, penger og gjeld hvis de flytter fra hverandre:
- Bruksrett**
1. Du kan ha rett til å overta boligen som dere bodde i (**felles bolig**) og innbo i boligen (**møbler, ting**), selv om det er samboeren din som eier dette.
- Overta husleiekontrakt**
2. Du kan ha rett til å fortsette å bruke boligen som dere bodde i, selv om det er samboeren din som eier den (**bruksrett**).
 3. Du kan ha rett til å overta en husleiekontrakt som står i samboeren din sitt navn.
- Vederlag**
4. Du kan få **et vederlag** (penger) fra samboeren din, hvis samboeren din har fått en økonomisk fordel på grunn av deg i løpet av samboerskapet.
- Eierandel**

I tillegg til de fire unntakene, kan du også ha opparbeidet deg **en eierandel** i samboeren din sine eiendeler. Det betyr at du eier deler av tingen (boligen, bilen eller annet). Da skal du også få noe av eiendelen, når dere flytter fra hverandre. Les mer om hvordan du får en eierandel i kapittel 3.1.3.3.

4.3.1.1 Unntak for boligen som dere bodde i (felles bolig)

Hustandsfellesskapsloven er en lov som bestemmer hva som skal skje med en bolig og boligens innbo (møbler,

ting) hvis de som har bodd i boligen flytter ut, eller hvis en av dem dør.

Reglene i denne loven kan komme til nytte der samboere flytter fra hverandre, hvis de ikke har en avtale om hvem som skal overta boligen og innboet.

Hvem er samboere?

For å ha rettigheter etter husstandsfellesskapsloven må samboerne:

- Være to eller flere ugifte personer.
- Være over 18 år.
- Bo i samme bolig.
- Enten ha bodd sammen i to eller flere år, eller ha, ha hatt eller vente barn sammen.

Rett til å overta felles bolig og innbo

Hustandsfellesskapsloven sier at en samboer *kan* ha rett til å overta en felles bolig og innbo hvis:

- **Sterke grunner** taler for det.
- Boligen bare har vært brukt som **felles bolig** for samboerne, og ikke for eksempel som næringseiendom (butikk, gård).
- Den som eier boligen **ikke har arvet den eller fått den i gave** fra familien sin, og **ikke har odelsrett** på boligen.

Du må betale for boligen

Hvis du har rett til å overta boligen, må du betale full pris for den.

Hva er sterke grunner?

Sterke grunner

En samboer kan ha «sterke grunner» hvis hans/hennes interesser og behov veier tyngre enn den andres behov for å beholde boligen.

Det gjelder for eksempel der barna har et behov for å bli boende i boligen, og samboeren som ikke eier boligen skal passe på barna.

Det må vurderes i hver enkelt sak om en samboer har «sterke grunner» for å overta boligen.

Det skal veldig mye til for å få rett til å overta en bolig etter husstandsfellesskapsloven.

Hvis du lurer på om du kan overta boligen, kan du ta kontakt med JURK eller med en advokat på www.advokatenhjelperdeg.no.

Bruksrett til felles bolig

Selv om en samboer ikke har sterke nok grunner til å få overta en bolig etter husstandsfellesskapsloven, kan han eller hun i noen tilfeller få en bruksrett til boligen.

Bruksrett vil si at du har lov til å bo i boligen som om det var din bolig, selv om du ikke eier den.

Hvis en part får bruksrett til boligen, kan den andre kreve at du betaler husleie.

For å få bruksrett til en bolig etter reglene i husstandsfellesskapsloven, må du ha «særlige grunner».

Hva er særlige grunner?

Det skal litt mindre til for å få bruksrett til boligen enn for å overta boligen. Det skal likevel ganske mye til før en person får bruksrett.

På samme måte som hvis du skal overta boligen, så må man vurdere om dine interesser og behov veier tyngre

**Kan få bo i
boligen
Husleie**

**Særlige
grunner**

enn den andres behov for å beholde boligen. Hvor barna skal bo, hvor lenge dere har vært samboere i boligen og om du er medeier, kan få betydning i denne vurderingen.

Rett til å overta husleiekontrakt til felles bolig

Husleie- kontrakt

En samboer kan i noen tilfeller få rett til å overta en husleiekontrakt som står i den andre samboerens navn. Dette følger også av hustandsfellesskapsloven.

Samboeren som vil overta husleiekontrakten må ha «sterke grunner». Les i kapittel 4.4.1.1 om hva som regnes som sterke grunner.

Må gi beskjed til utleier

Utleieren (hun eller han som eier boligen) kan ikke si nei til at en samboer overtar den andres husleiekontrakt. Samboerne må likevel fortelle utleieren om dette.

4.3.1.2 Unntak som gir rett til vederlag (penger)

Hovedregel

Hvis du har gitt eiendeler eller penger til samboeren din, er hovedregelen at du ikke kan kreve å få det tilbake hvis dere flytter fra hverandre.

Eksempel: Du har gitt et dyrt maleri i gave til samboeren din. Du har også betalt litt for å pusse opp badet deres.

Kan du få dette tilbake hvis dere flytter fra hverandre?

Svar: Nei, i utgangspunktet ikke. Hovedregelen er at du ikke kan kreve tilbake ting/penger du har gitt til samboeren din.

Unntak

Unntak: I noen tilfeller kan du få et vederlag (penger) fra samboeren din, hvis du har gitt mye penger eller ting

Vederlag	til han. Dere kan inngå en avtale om at du skal få et vederlag fra samboeren din.
	Hvis du og samboeren din ikke har inngått en avtale, og dere heller ikke blir enige om at en av dere skal få et vederlag, kan domstolene bestemme at en av dere skal få et vederlag.
Hvem er samboere?	For at domstolene skal kunne bestemme at du skal få et vederlag, må du og samboeren din ha levd i et stabilt, ekteskapslignende forhold. Det betyr at du og samboeren din bør ha bodd i samme bolig i minst to år, eller at dere har, har hatt eller skal få barn sammen. I tillegg må samboerskapet ha vært «ekteskapslignende». Det betyr at du og samboeren din må være kjærester/et par, og at dere lever sammen som om dere skulle vært gift.
To vilkår	I tillegg må to vilkår/krav være oppfylt:
	Vilkår 1:
Stor økonomisk fordel	Du må ha gitt penger eller ting til samboeren din, og det har gjort at samboeren din har fått en stor økonomisk fordel .
	For eksempel kan du ha gitt samboeren din en stor økonomisk fordel hvis du har betalt for å pusse opp leiligheten til hans. Du kan også ha gitt samboeren din en stor økonomisk fordel hvis du har passet på barna deres, stelt huset eller laget mat, slik at samboeren din har kunnet jobbe mer.
	Vilkår 2:
Rimelig	Det må også være <i>rimelig</i> å gi den ene samboeren et vederlag. Med rimelig mener man at det må være rettferdig at den ene samboeren får penger fra den andre. For å finne ut om det er rimelig å gi den ene samboeren

et vederlag, kan man vurdere om samboeren vil ha behov for disse pengene i fremtiden, for eksempel for å betale for utgifter til barna eller lignende. Hvor lenge paret har vært samboere er også viktig i denne vurderingen.

Hvis begge vilkårene er oppfylt, kan du ha rett på et vederlag. Det skal veldig mye til for å få et vederlag på denne måten. Derfor anbefaler JURK alle samboere å skrive en samboeravtale. Les mer om samboeravtaler i kapittel 6.2.

4.3.2 Du har fått en eierandel i samboeren sin eiendel

Eierandel

Hvis du har fått en eierandel i noe samboeren din eide alene før, betyr det at du eier deler av eiendelen. Da skal du få deler av eiendelens verdi, eller overta eiendelen, hvis du og samboeren din flytter fra hverandre.

Enighet

Du og samboeren din må bli enige om hvem som skal overta selve eiendelen, og hvem som skal få penger i stedet. (Les om hvordan du får en eierandel i kapittel 3.2.3)

Domstolene

Hvis ikke dere blir enige, kan saken behandles av domstolene.

Eksempel: Ali opparbeidet seg en eierandel på 50 % i Lise sitt hus mens de var samboere. Huset er verdt 2 millioner kroner. Ali og Lise avtaler at Lise skal overta huset. Fordi Ali eier halve huset (50 %), må Lise gi Ali 1 million kroner. Da har Ali og Lise fått like mye i verdier, selv om Lisa får selve huset.

4.3.3 Hvor kan du få hjelp

Hvis du flytter fra samboeren din, og du lurer på hva som skal skje med eiendeler, penger og gjeld, kan du:

Snakk med JURK eller en advokat

- Kontakte JURK. Vi kan gi deg veiledning om rettigheter og plikter. All hjelp er gratis.
- Kontakte en advokat. Det koster penger å få hjelp fra advokat.

4.4 Andre rettigheter og plikter

4.4.1 Rettigheter og plikter overfor felles barn

Foreldre-ansvar sammen

Hvem har foreldreansvar?

Selv om foreldrene flytter fra hverandre, har de foreldreansvaret sammen for felles barn.

Det betyr at begge foreldrene skal gi barna kjærlighet og omsorg, og at de må gi dem mat, klær og andre ting som barna trenger for å ha det godt. I tillegg kan begge foreldrene fortsatt bestemme ting for barna.

Begge må betale for barna

Begge foreldrene skal fortsatt betale for barnet, for eksempel for maten barna spiser, eller utgifter til fritidsaktiviteter og andre ting. Foreldrene kan avtale hvor mye hver av dem skal betale.

Kontakt JURK eller NAV

Hvis foreldrene ikke blir enige om hvor mye hver av dem skal betale, kan de snakke med NAV eller med JURK. Hvor mye hver skal betale, kommer delvis an på hvor mye hver av dem tjener.

Hvor skal barnet bo?

**Fast bosted
Delt bosted**

Hvis foreldrene flytter fra hverandre, må de bli enige om hvor barnet skal bo. Der barnet bor fast, har barnet «fast bosted». Barnet kan bo like mye hos begge foreldrene, og har da «delt bosted».

Bestemme

Den foreldereren som barnet bor fast hos, kan alene bestemme ting som er viktige i hverdagen til barnet. Det kan for eksempel være hvor i landet barnet skal bo og

hvor barnet skal gå i barnehage. Forelderen kan bestemme dette alene, selv om begge foreldrene har foreldreansvar.

Samvær

Selv om foreldrene har flyttet fra hverandre, og barnet har fast bosted hos én av foreldrene, kan begge foreldrene ha rett til å være sammen med barnet. Dette kalles samværsrett.

Avtale

Fast bosted og samvær avtales mellom foreldrene. Det har ingen betydning for avtalen om foreldrene har vært gift eller samboere.

Domstolene

Er foreldrene uenige om hvor barnet skal bo fast eller hvor mye samvær hver av foreldrene skal ha, er det domstolene som må avgjøre dette.

Snakk med JURK, familievernkontor, advokat

Du kan få hjelp fra JURK, familievernkontoret eller en advokat hvis du har spørsmål om foreldreansvar, bosted og samvær. Telefonnummer og adresse finner du i kapittel 7.0.

4.4.2 Rettigheter og plikter hos NAV

Det kan få betydning for hvilke rettigheter du har hos NAV, hvis du flytter fra samboeren din.

Si fra til NAV

Hvis du får ytelser fra NAV, må du fortelle dem at du flytter fra samboeren din.

Hvis du lurer på om du har rett på ytelser fra NAV når du flytter fra samboeren din, kan du kontakte ditt lokale NAV-kontor.

4.4.3 Rett til opphold i Norge som samboer

Hvis du har fått en midlertidig oppholdstillatelse som samboer i Norge, kan du søke om permanent

oppholdstillatelse etter at det har gått tre år. En permanent oppholdstillatelse varer hele livet.

Hvis du flytter fra samboeren din når du har fått permanent oppholdstillatelse, kan du fortsatt bo i Norge.

Hvis du har fått oppholdstillatelse som samboer, men flytter fra samboeren din *før* du har fått permanent oppholdstillatelse, er hovedregelen at du ikke lenger rett til å bo i Norge.

4.4.3.1 Opphold på selvstendig grunnlag

Det finnes en spesiell regel som gjelder hvis samboeren din utsetter deg for vold. Regelen gjelder også hvis barna dine blir utsatt for vold fra din samboer.

Denne regelen heter: ”opphold på selvstendig grunnlag”. Regelen gjør at du kan få oppholdstillatelse i Norge selv om du flytter fra samboeren din før det har gått tre år, og før du har fått permanent oppholdstillatelse.

Du søker om opphold på selvstendig grunnlag hos Utlendingsdirektoratet (UDI).

Hvis du vil ha mer informasjon om oppholdstillatelser og om opphold på selvstendig grunnlag, kan du kontakte JURK.

5.0 RETTIGHETER OG PLIKTER NÅR EN AV SAMBOERNE DØR

5.1 Innledning

**Hvem får
hva?**

Hvis en person dør, kan enten personen selv, eller loven, bestemme hvordan den avdødes eiendeler, penger og gjeld skal fordeles. Vanligvis deles dette mellom ektefelle, samboer, barn eller barnebarn.

Arvelov

Arveloven bestemmer hvor mye penger og ting du kan få hvis samboeren din dør. Samboeren din kan også skrive i et testament hvem han/hun vil at skal arve eiendeler og penger.

5.2 Hvem er samboere etter arveloven

**To personer
Over 18 år**

Etter arveloven er samboere to personer over 18 år, som ikke er gift eller samboere med andre, og som lever i et «ekteskapslignende parforhold».

Hva betyr dette?

Etter arveloven er samboere to personer. En person kan derfor ikke være samboer med flere samtidig. Hvis du bor i et kollektiv sammen med venner, er dere ikke samboere etter arveloven. Samboere kan være enten en mann og en dame, to damer eller to menn.

**Må bo
sammen**

Samboerne må «leve sammen». Det betyr at de må bo i samme bolig (hus, leilighet eller lignende). Det er ikke et krav at samboerne er folkeregisteret på samme adresse. Det kan likevel være lurt å ha samme folkeregistrerte adresse som et bevis på hvor lenge dere har vært samboere. Hvis en av samboerne bor et annet sted for en kortere periode, for eksempel når hun er på ferie, på

grunn av utdanning, eller hvis en samboer må flytte på sykehjem, vil de fortsatt være samboere etter arveloven.

Må være et par/kjærester

Samboerskapet skal være «ekteskapslignende». Det betyr at samboerne må være kjærester/et par, og at de lever sammen som om de skulle vært gift.

Bodd sammen i fem år, eller ha barn sammen

For at samboere skal ha rettigheter etter arveloven, må de enten ha vært samboere i fem år eller mer, eller de må ha, ha hatt eller vente barn sammen.

5.3 Retten til å sitte i uskiftet bo som samboer

Uskifte = utsatt deling

Den som var samboer med avdøde da han døde, kan ha rett til å sitte i «uskifte». «Uskifte» betyr at delingen av ting og penger ikke skjer med en gang den ene samboeren dør, men senere. Det kan være bra for den som fortsatt lever. Det er fordi hun kan fortsette å leve som før. Hun trenger ikke å flytte fra huset som hun og samboeren bodde i. Hun trenger heller ikke å gi fra seg eiendeler eller penger til de andre arvingene.

Det er bare samboere som har, har hatt eller skal få barn med avdøde som har rett til å sitte i uskifte.

5.3.1 Du og avdøde har barn sammen

Hva kan du overta?

Hvis du har, har hatt eller skal få barn med din avdøde samboer, har du rett til å sitte i uskifte. Du kan ta med disse tingene i uskifteboet:

- Boligen dere bodde i og møblene og tingene som er i boligen.
- Bil og fritidsbolig (hytte) som dere brukte begge to.

- Møbler og ting som er i fritidsboligen.

Du kan også overta andre eiendeler hvis samboeren din har skrevet det i testamentet sitt, eller hvis de andre arvingene sier at det er greit.

Du kan sitte i uskifte fram til du dør, fram til du får en ny samboer som du får barn med/bor sammen med i to år eller mer, eller til du gifter deg.

Hvor lenge kan du sitte i uskifte

Samtykke fra særkullsbarn

Hvis samboeren din har et barn som ikke er ditt (et særkullsbarn), må dette barnet godta at du sitter i uskifte (gi sitt samtykke). Hvis barnet ikke samtykker, kan du ikke sitte i uskifte.

Ansvar for gjeld

Gjeld

Gjeld betyr å skylde noen penger. Hvis du bestemmer deg for å sitte i uskifte, får du ansvar for avdødes gjeld. Hvis avdøde har masse gjeld, kan det hende at det ikke er lurt å sitte i uskifte, men heller å arve ting og penger på vanlig måte (se kap. 5.4).

Hvordan går du fram hvis du vil sitte i uskifte?

Kontakt tingretten

Hvis samboeren din dør og du har felles barn med han, må du innen 60 dager etter at han eller hun døde, sende en melding til tingretten der du bor. I meldingen må du skrive ned navn på alle arvingene til den avdøde. Du må også skrive en liste over hva du og avdøde eide. Du bør tilslutt skrive alder og oppholdssted på arvingene.

Tingretten vil vurdere om du får lov til å sitte i uskifte. Hvis du får lov til å sitte i uskifte, skal du få en

uskifteattest (et dokument som viser at du kan sitte i uskifte).

5.3.2 Du og avdøde har ikke barn sammen

Ikke rett til uskifte uten barn

En samboer som ikke har, har hatt eller skal få barn med den avdøde, har ikke rett til å sitte i uskifte.

En slik rett kan heller ikke bestemmes i et testament.

5.4 Retten til arv som samboer

Arv

Hvis samboeren som er igjen, ikke sitter i uskifte, skal den avdødes arv (penger og ting) fordeles mellom arvingene. Arvinger er de som skal få penger og ting fra avdøde – enten fordi loven bestemmer det, eller fordi den avdøde har bestemt det i et testament. Den som var samboer med avdøde da han eller hun døde, *kan* ha rett til arv (penger eller ting).

Det får betydning om dere har barn sammen og hvor lenge dere har bodd sammen for hvilke arverettigheter du har.

5.4.1 Du og avdøde har barn sammen

Du har rett til å arve 399 432 kroner

Hvis du har, har hatt eller skal få barn med avdøde, har du rett til å få arv fra avdøde. Etter loven har samboerens rett til å arve penger tilsvarende fire ganger folketrygdens grunnbeløp (G) ved dødsfallet. I 2019 er dette kroner $99\ 858 * 4 =$ kroner 399 432. Folketrygdens grunnbeløp endrer seg hvert år. Du finner det oppdaterte grunnbeløpet på Skatteetatens og NAV sine hjemmesider.

Hvis du og den avdøde har barn sammen, skal du få fire ganger folketrygdens grunnbeløp (G) (kroner 399 432 i

2019), selv om det betyr at barna eller barnebarna til den avdøde ikke får noen ting eller bare litt.

**Kan
bestemme
arv i
testament**

Selv om dere har barn sammen, kan samboeren din bestemme i et testament at du ikke skal få noe arv. Hvis han vil bestemme at du ikke skal få arv, må du ha fått vite om det før han døde. Hvis du ikke fikk vite at samboeren din ikke ville gi deg arv, har du fortsatt rett på arv tilsvarende 4 ganger folketrygdens grunnbeløp (G).

5.4.2 Du og avdøde har ikke barn sammen, men dere har bodd sammen i fem år eller mer

Hvis du har vært samboer med avdøde i fem år eller mer da han døde, *kan* du ha rett på arv fra avdøde.

**Kan
bestemme
arv i
testament**

I testamentet kan den avdøde bestemme at samboeren skal arve fire ganger folketrygdens grunnbeløp (kroner 399 432 i 2019), selv om det betyr at barna eller barnebarna til avdøde ikke får arv eller bare får litt arv. Den avdøde kan ikke bestemme at du skal få mer enn kroner 399 432, hvis det betyr at barna eller barnebarna ikke får arven de har rett på etter loven.

Hvis avdøde ikke har skrevet i testamentet at du skal få arv, har du ikke rett på arv fra avdøde.

5.4.3 Du og avdøde har ikke barn sammen og dere har bodd sammen i mindre enn fem år

Hvis avdøde ikke har skrevet i testamentet sitt at du skal få arv, har du ikke rett på arv fra avdøde.

Hvis avdøde har skrevet i testamentet sitt at du skal få arv, men det ikke er nok arv til å gi til både deg og til den avdødes barn eller barnebarn, vil du ikke ha rett på arv.

5.5 Unntak: Rett til å overta bolig og innbo

Selv om du ikke har rett til å sitte i uskifte som samboer, og selv om du ikke har rett til på arv, *kan* du likevel ha rett til å overta bolig og innbo (møbler og ting) som samboeren din eide.

Hvem er samboer?

Reglene finner du i husstandsfellesskapsloven. For å ha rettigheter etter denne loven må samboerne:

- Være to eller flere ugifte personer.
- Være over 18 år.
- Bo i samme bolig.
- Enten ha bodd sammen i to eller flere år, eller ha, ha hatt eller vente barn sammen.

Særlige grunner

I tillegg må det være "særlige grunner" som sier at du bør få overta boligen. Særlige grunner kan være at du har en spesiell tilknytning til boligen, at deres felles barn bor der og at du har omsorgen for barna, at dere har bodd sammen i huset lenge, eller at du er medeier i boligen.

Må betale

Du må betale for boligen, hvis du skal overta den.

Hvis samboerne bodde i en leid bolig når en av dem døde, kan den gjenlevende samboeren i noen tilfeller ha rett til å overta husleieavtalen, selv om den står i den avdødes navn. Da må gjenlevende samboer ha bodd sammen med avdøde i to år, og de må ha, ha hatt eller vente barn sammen. Hvis du vil overta leieavtalen, må du betale husleie.

Du kan ikke få bruksrett til boligen som din avdøde samboer eide, slik du kan hvis dere flytter fra hverandre.

5.6 Andre rettigheter og plikter

5.6.1 Rettigheter og plikter hos NAV

En samboer kan i noen tilfeller ha krav på ytelser (penger eller ting) fra NAV ved den andre samboerens død.

Du kan kontakte ditt lokale NAV-kontor for å få vite om du har krav på ytelser. NAV har en veiledningsplikt.

5.6.2 Livsforsikring

Livsforsikring er en avtale med en bank om at dine etterlatte skal få penger dersom du dør eller blir ufør. Du må betale penger til banken for å ha denne forsikringen.

En samboer kan bestemme at den andre samboeren skal få livsforsikringen hvis hun eller han dør eller blir ufør (ikke kan jobbe).

Det kan være lurt å lage en avtale om dette. Da sikres den samboeren som blir igjen økonomisk (med penger).

Du kan snakke med banken din om livsforsikring, og om hvordan dere kan avtale at samboeren din skal få livsforsikringen din hvis du dør/blir ufør.

6.0 TESTAMENT, GJENSIDIG TESTAMENT OG SAMBOERAVTALE

6.1 Testament og gjensidig testament

Testament

Et testament er et skriftlig dokument. I dokumentet kan du bestemme hva som skal skje med det du eier når du dør. For eksempel kan du bestemme hvem som skal overta boligen din, bilen din eller penger du har i

Gjensidig testament

banken. Samboere kan skrive et testament sammen. Dette kalles et gjensidig testament.

Det er ekstra viktig for samboere å skrive et testament. Det er fordi reglene som følger av loven, gir ganske få rettigheter til samboeren til den avdøde. Samboere som ikke har felles barn, har spesielt dårlige rettigheter etter loven.

Regler for testament

Det er regler som du må følge hvis du skal lage et testament/et gjensidig testament. Testamentet må blant annet være skriftlig. Det må være signert av den som testamenterer bort ting eller penger. Den som skriver testamentet må være fylt 18 år. Testamentet må også være signert av to vitner. Vitnene kan ikke være arvinger, og de må vite at de skriver under på et testament. De må også se på at personen som testamenterer bort ting eller penger, selv signerer.

Advokat

Hvis du ikke har fulgt reglene for et testament/gjensidig testament, vil testamentet være ugyldig. Det betyr at det som står i testamentet ikke får noen betydning.

Hvis du lurer på om et testament er gyldig/riktig laget, kan du snakke med en advokat.

6.2 Samboeravtale

Fordi det ikke er noen lov som bestemmer eierforholdene til samboere, er det viktig at samboerne inngår en samboeravtale.

En samboeravtale er en avtale mellom deg og samboeren din. I avtalen bør dere skrive hvem som eier hva, hvem som har ansvar for gjeld og om dere har forpliktelser overfor hverandre (for eksempel at dere skal forsørge hverandre, se kapittel 3.3.3). Dere bør også skrive ned hva som skal skje med eiendelene deres hvis dere flytter

fra hverandre. Da er det lettere å få en rettferdig fordeling til slutt.

Samboerne bør avtale hvem som eier hva og med hvor stor eierandel. Dette gjelder for bolig, fritidseiendom (hytte), biler, innbo (møbler og andre ting i hjemmet) og andre eiendeler. Det er også lurt å avtale hvem som har ansvar for å betale for utgifter knyttet til eiendelene, for eksempel utgifter til bilen.

Samboerne bør avtale hvem som eier penger som står i banken. De bør også avtale hva som skal skje med forsikringsutbetalinger. I tillegg bør de avtale hvem som har ansvaret for å betale gjeld.

Samboerne bør avtale hvem som skal betale utgifter til husholdningen. Det er for eksempel utgifter til mat, drikke og klær.

Samboerne bør avtale hva som skal skje med eiendelene deres hvis dere flytter fra hverandre.

For eksempel kan de avtale hvem som skal overta felles bolig ved et samlivsbrudd og hvem som skal overta gjelden.

Samboeravtaler kan settes til side på grunn av urimelighet. Det betyr at hvis samboerne har avtalt noe som er veldig dårlig for én av dem, så kan avtalen settes til side (ikke gjelde).

Det skal mye til før domstolen setter en avtale til side på grunn av urimelighet.

I kapittel 8.0 finner du et forslag til hvordan samboeravtalen kan se ut. Hvis du lurer på hvordan den skal fylles ut, kan du snakke med JURK eller med advokat.

7.0 VIKTIGE KONTAKTER

JURK

Skippergata 23, 0154 Oslo

Tlf: 22 84 29 50

www.jurk.no

Saksmottak på internett: www.jurk.no → «Send oss din sak!»

JUSSBUSS

Skippergata 23, 0154 Oslo

Tlf: 22 84 29 00

www.jussbuss.no

Jussfor- midlingen i Bergen

Sydneshaugen 10, 5007 Bergen,

Tlf: 55 58 96 00

Jusshjelpa i Nord-Norge

Terminalgata 38, 9019 Tromsø,

Tlf: 77 64 45 59

Kontoret for fri rettshjelp

Ta kontakt med fylkeskommunen

Advokat- vakten

Ta kontakt med fylkeskommunen

NAV-kontor

Telefon: 55 55 33 33

Hjemmeside: www.nav.no

Det finnes NAV-kontor i alle kommuner. Du kan alltid gå innom ditt lokale NAV-kontor. Lurer du på hvor ditt nærmeste NAV-kontor er, kan du ringe NAV eller lese på www.nav.no.

**Familievern-
kontor** Det finnes mange familievernkontor i Norge.

Du kan finne familievernkontoret som er nærmest deg, og kontaktinformasjon til dette, på denne hjemmesiden:

https://www.bufdir.no/Familie/Finn_familievernkontor/

Skatteetaten Telefon: 800 80 000
Hjemmeside: www.skatteetaten.no

8.0 JURKs FORSLAG TIL SAMBOERAVTALE

Nedenfor finner du en oversikt over de viktigste tingene som må være med i en samboeravtale.

Hvis du har spørsmål om innholdet i samboeravtalen, kan du snakke med JURK. Vi kan for eksempel forklare deg hva ordene som er brukt i avtalen betyr.

Hvis du skal lage en samboeravtale, kan du snakke med JURK. Da kan du få en veiledning til hvordan du går fram for å skrive en god samboeravtale.

SAMBOERAVTALE

(Navn)født.....

og (Navn)født.....

har i dag inngått denne avtalen:

Avtalen skal bestemme de økonomiske forholdene mellom oss under samlivet. Den skal også bestemme hvordan verdier, eiendeler og gjeld skal deles ved et eventuelt samlivsbrudd eller dødsfall.

Denne avtalen kan endres med samtykke fra oss begge. Endringer skal skje ved skriftlig vedlegg til denne avtalen, datert og underskrevet av oss begge.

1. BOLIG

1.1 EIERFORHOLD OG UTGIFTER

Boligen i (adr.)

i kommune eies av samboerne etter følgende eierforhold:

(Navn)eier.....%

(Navn).....eier.....%

Alle utgifter på boligen er samboerne ansvarlige for:

a I forhold til hvor mye av boligen hver av samboerne eier (eierbrøken)

b I samsvar med vedlagt avtale Vedlegg (...)

1.2 LÅN (penger som dere har lånt i banken for å betale for boligen)

Samboerne er ansvarlig seg imellom for lånet på følgende måte:

Lånr. hos

(långiver).....er

(navn).....ansvarlig for med.....% og

(navn).....ansvarlig for med.....%

2. HYTTE

2.1 EIERFORHOLD OG UTGIFTER

Hytte (adr.).....

ikommune eies av samboerne etter følgende eierforhold:

(Navn).....eier.....%

(Navn).....eier.....%

Alle utgifter tilknyttet eiendommen, både nåværende og fremtidige, er samboerne ansvarlige for:

a I forhold til hvor mye av eiendommen hver av samboerne eier (eierbrøken)

b I samsvar med vedlagt avtale Vedlegg (...)

2.2 LÅN (penger som dere har lånt i banken for å betale for hytta)

Samboerne er ansvarlig seg imellom for lånet på følgende måte:

Lånnr.....hos (långiver).....

er

(navn).....ansvarlig for med.....% og

(navn).....ansvarlig for med.....%

3. BILER

Bil reg. nr. eies av samboerne etter følgende eierforhold:

(Navn).....eier.....%

(Navn).....eier.....%

Alle utgifter tilknyttet denne bilen er samboerne ansvarlige for:

a I forhold til eierbrøker

b I samsvar med vedlagt avtale Vedlegg (...)

4. CAMPINGVOGN, MOTORSYKKEL, BÅT, TILHENGER, ANNET

Eiendel.....

Reg. nr., eies av samboerne etter følgende eierforhold:

(Navn).....eier.....%

(Navn).....eier.....%

Alle utgifter tilknyttet denne eiendelen er samboerne ansvarlige for:

- a I forhold til eierbrøker
- b I samsvar med vedlagt avtale Vedlegg (...)

5. VANLIG INNBO OG ANDRE EIENDELER

De eiendelene hver av samboerne eide da de flyttet sammen er i hver av samboernes eie. Det samme gjelder for eiendeler som en av samboerne kjøper med sine egne penger, arver eller får i gave alene i løpet av samboerskapet.

Eiendeler som samboerne erverver i fellesskap i løpet av samboerskapet er i sameie mellom samboerne med en halvpart hver, med mindre de avtaler andre eierforhold. Avtale om eierforholdet gjøres i vedlegg til denne avtalen.

Vedlegg (...), viser eierforholdet for de ulike eiendelene. Vedlegget skal være signert av begge samboere for å være gyldig. Nye eiendeler skrives inn i vedlegget med ny signatur og dato underveis i samboerskapet.

6. ANNEN GJELD

Hver av samboerne er alene ansvarlig for gjeld han eller hun har pådratt seg. Dette gjelder med mindre noe annet er avtalt nedenfor.

Lån nr.
hos(kreditor).....er
(navn).....ansvarlig for med.....%
og (navn).....ansvarlig for med.....%

7. PLIKT TIL Å FORSØRGE HVERANDRE

- Samboerne avtaler at de har plikt til å forsørge hverandre under samlivet. (se veiledningen punkt 7)
- Samboerne avtaler at de ikke har en plikt til å forsørge hverandre under samlivet.

8. HVEM BETALER HVA NÅR DERE ER SAMBOERE

- a Samboerne betaler halvparten av familiens forbruksutgifter hver (mat, klær, strøm og lignende).
- b Samboerne betaler for familiens forbruksutgifter i samsvar med egen økonomi.
- c Samboerne betaler for familiens forbruksutgifter i samsvar med egen avtale. (Vedlegg...)

9. BANKKONTOER, BANKINNSKUDD OG PENGEFORHOLD

9.1 EGNE KONTOER

Penger du har i banken skal være eneie til den som er registrert som eier.

9.2 FELLES KONTOER

Felles spare- og forbrukskonti, som begge samboerne har tilgang til, skal være sameie. Bruk av penger på disse kontoene må ikke være i strid med avtaler mellom samboerne.

10. FORSIKRINGER

10.1 LIVSFORSIKRING

- a Vi har tegnet livsforsikring der vi gjensidig begunstiger hverandre.
- b En av oss har tegnet livsforsikring Denne begunstiger den andre samboer.

Dersom samboerne har begunstiget hverandre i livsforsikring forplikter de seg til å oppheve begunstigelsen ved samlivsbrudd.

11. DELING HVIS SAMBOERNE FLYTTER FRA HVERANDRE (SAMLIVSBRUDD)

Ved samlivsbrudd beholder hver av samboerne sine egne eiendeler, penger og gjeld.

Denne avtalen begrenser ikke samboernes rettigheter etter sameieloven og husstandsfellesskapsloven. Avtalen begrenser heller ikke samboernes rett til å kreve vederlag (se veiledningen punkt 12).

11.1 FAST EIENDOM (bolig, hytte)

Fast eiendom som er i eneie beholdes av personen som eier eiendommen alene.

For eiendom som er i sameie gjelder følgende:

Samboerne kan avtale hvem som skal overta eiendommen.

Blir de ikke enige om hvem som skal overta boligen som er i sameie, skal boligen selges til det høyeste budet på det åpne markedet. Samboerne har forkjøpsrett. Det betyr at de kan kjøpe boligen til det høyeste budet som er kommet inn. Dersom begge vil kjøpe boligen for det høyeste budet, bestemmes det ved loddtrekning hvem som skal overta boligen.

Dersom ingen av samboerne vil overta boligen, skal denne selges til høystbydende på det åpne markedet. Salgssummen skal deles mellom samboerne i forhold til eierbrøken. Samboerne gjør selv opp sin andel av gjelden knyttet til boligen.

Det beløp som blir til fordeling etter det ovenstående, kan endres hvis en av samboerne skal få et vederlag.

12. VANLIG INNBO OG ANDRE EIENDELER

Eiendeler som er i eneeie holdes utenfor deling.

For eiendeler som er i sameie gjelder følgende:

Dersom samboerne ikke er enige om verdien av innbo eller andre eiendeler, må samboerne finne ut hva eiendelen kan selges for.

Vanlig innbo

- Ved uenighet om hvem som skal overta innboet, skal eiendelene fordeles ved at verdien av dem fastsettes. Så trekker samboerne lodd om hvem som skal velge først. Samboerne velger annenhver gang helt til alle eiendeler er fordelt. For hver gjenstand skriver dere ned hvilket beløp den andre kjøpes ut med. Til slutt summeres beløpene for hver av samboerne.

Andre eiendeler

- Ved uenighet om hvem som skal overta gjenstanden, selges den til høystbydende på det åpne markedet. Begge samboerne har lik rett til å tre inn i det høyeste bud.

Dersom ingen av samboerne vil overta innbo eller andre gjenstander, skal denne eiendelen selges til høystbydende på det åpne markedet. Salgssummen deles mellom samboerne i forhold til eierbrøken. Samboerne gjør selv opp for sin andel av gjelden knyttet til gjenstanden.

13. BOLIGGJELD/GJELD TILKNYTTET EIENDEL

Den som overtar felles bolig, annen fast eiendom eller eiendel overtar også gjelden tilknyttet eiendommen/eiendelen.

Den samboeren som kjøpes ut skal ha sikkerhet for sitt krav. Det betyr at dere må lage en bindende avtale om at samboeren skal få penger. Dere kan snakke med banken om hvordan dette gjøres.

Den som overtar eiendommen/eiendelen skal betale ut den andre senest innen

Felles spare- og forbrukskonti, jf punkt 8, deles med:

a En halvpart på hver samboer

b I samsvar med vedlagt avtale Vedlegg (...)

14. DEN ENE SAMBOEREN DØR

Hvis en av samboerne dør beholder gjenlevende samboer verdier tilsvarende det den gjenlevende eier.

Denne avtalen begrenser ikke gjenlevende samboers rettigheter etter lov om sameie, arveloven og husstandfelleskapsloven.

a Samboerne har opprettet gjensidig testament. Dersom samlivet blir oppløst ved død, reguleres gjenlevendes rettigheter i testamentet. Testamentet ligger vedlagt denne avtalen. I tillegg er et eksemplar innlevert skifteretten til oppbevaring.

b Samboerne har ikke opprettet testament til fordel for hverandre.

Livsforsikringer der vi gjensidig begunstiger hverandre, blir gjenlevendes eneieie.

Forsikringssummen går ikke inn i avdødes dødsbo.

Vi avtaler denne avtalen med de tillegg og endringer som er gjort.

Sted..... dato.....

Underskrift..... Underskrift

Som vitner kan vi bekrefte at samboeravtalen ble underskrevet av samboerne etter deres frie vilje og ønske. Vi erklærer at begge var ved full sans og samling ved inngåelsen av avtalen.

Sted..... dato.....

Vitne 1

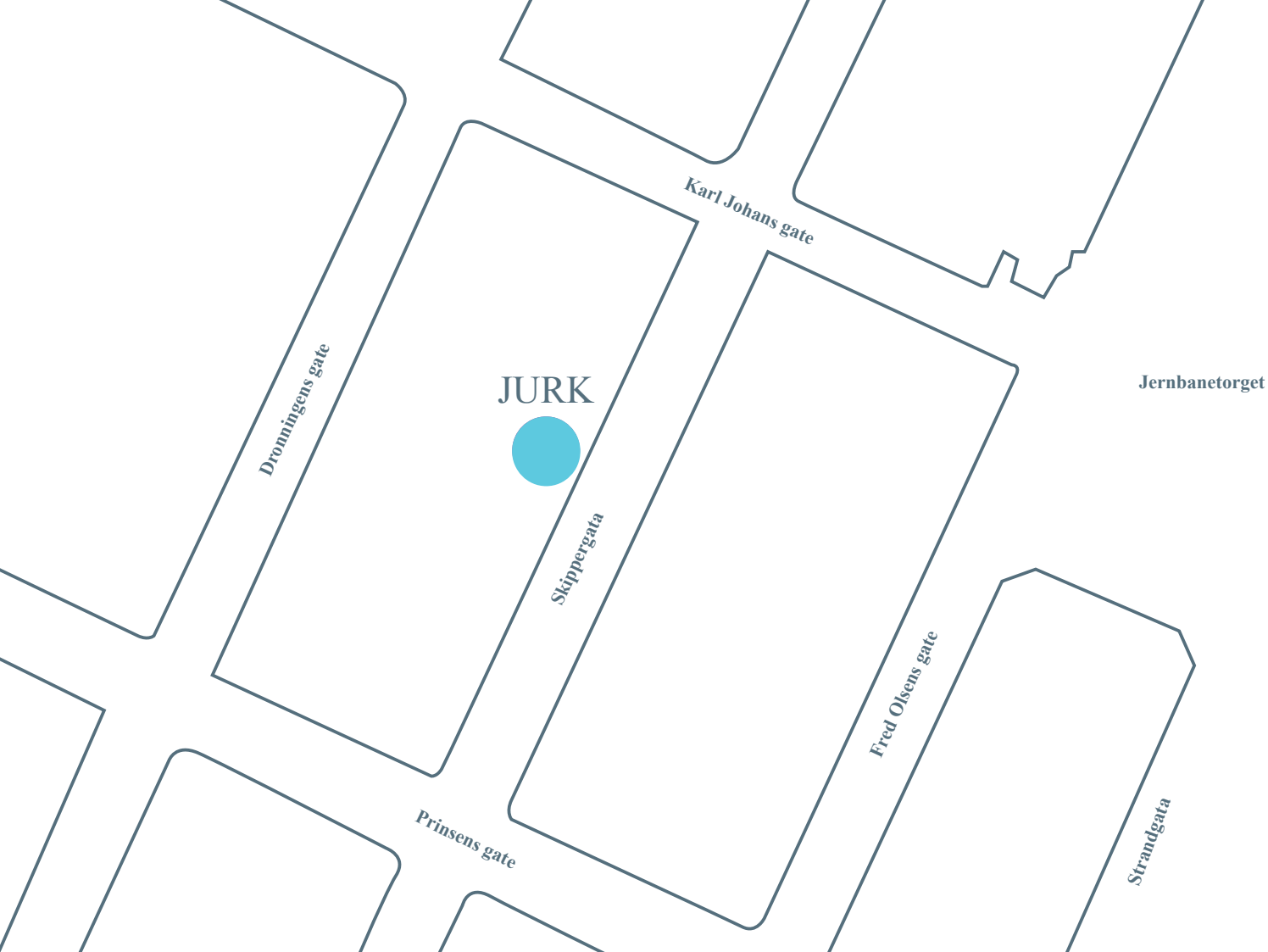
Navn Sign.....født.....

Adresse

Vitne 2

Navn Signfødt.....

Adresse

KONTAKT OSS

**Telefon:
22 84 29 50**

**Adresse:
Juridisk rådgivning for kvinner
Skippergata 23
0154 Oslo**

www.jurk.no

